

گفت‌وگو با حسام اسلامی به بهانه پخش مستند مسابقه «خانه ما» از شبکه نسیم

نسخه‌ای مورد استناد برای آیندگان

گروه تلویزیون
گفت‌وگو

مهم‌ترین کاری که در این برنامه انجام می‌دهیم
انتخاب خانواده‌هاست

این دوره را دارند؛ فرض کنید دربارۀ دهه ۲۰ و ۳۰ مطالب بسیاری را می‌دانیم که عمدتاً جزو دانسته‌های سیاسی هستند که مابین سیاسیون آن دوران رخ داده‌اند؛ اما به‌عنوان مثال نمی‌دانیم در همان وقایع مهم مثل قیام ۳۰ تیر یک فرد ناهار چه خورده است؟ چه مشکلاتی داشته است؟ و... نهایتاً از دوره قاجار یک سری سیاهه و گزارشات مالی وجود دارد که شاید شما به‌صورت کلی بتوانید متوجه شوید سفره دربار در آن دوره چگونه بوده است؛ من چندین کار مستند معاصر ساختم و باید بگویم که تقریباً هیچ اطلاعاتی از دهه ۲۰ و ۳۰ درباره وضعیت مردم (خوراک، پوشش، درآمد و...) وجود ندارد؛ از این جهت فکر می‌کنم «خانه ما» می‌تواند در این جهت مؤثر باشد. ما دو فصل در تهران بودیم و بقیه برنامه‌ها را در سایر شهرها کار کردیم علاوه بر این تنوع جغرافیایی را هم می‌توانید به موارد دیگر اضافه کنید. این که به لحاظ فرهنگی چه اتفاقاتی در جنوب و شمال افتاده است. امیدوارم «خانه ما» یک سند مورد استناد برای یک پژوهشگر در آینده باشد. مبنای اساس انتخاب شهرها برای ضبط برنامه چیست؟ کلان‌شهرها در اولویت هستند؟

در درجه اول این که افرادی که از شهرهای مختلف برای شرکت در برنامه ثبت‌نام کرده‌اند چه اندازه بوده است. این میزان ثبت‌نام‌ها به ما نشان می‌دهد چقدر دستمان در انتخاب خانواده‌ها باز است و تا چه میزان در آن شهرها مخاطب داشته‌ایم؛ البته مخاطب علاقه‌مند و پیگیر. در درجه دوم تا جایی که ممکن است ثبت‌نام‌کننده تا جایی که ممکن است فرهنگ مشخص مثلاً اقتصادی داشته باشد که ما بتوانیم روی آن تکیه کنیم، همچنین سعی می‌کنیم شهرهایی که انتخاب می‌شوند از نظر اقلیمی، فرهنگی و اقتصادی شباهت زیادی باهم نداشته باشند تا تنوع لوکیشن، اقلیم و فرهنگ اقتصادی بارز حفظ شود.

از همان فصل‌های ابتدایی این برنامه با دو کارگردان تولید شده است؛ کنار هم قرار گرفتن دو کارگردان، کار را دچار چالش نمی‌کند؛ یا برعکس! هر دو دارای دیدگاه‌ها و نقطه نظرات مشترکی هستند که اتفاقاً در مسیر به هم کمک می‌کنند؛ چرا که لازمه تولید چنین کاری با گستردگی زیاد این طور ایجاب می‌کند.

از فصل اول با دو کارگردان کار را شروع کردیم، من و علی رمضان؛ از فصل پنجم به بعد من به‌عنوان مشاور کارگردان در کار حضور دارم و امین کفایشان و احسان عمادی به‌عنوان کارگردان. راستش از ابتدای کار خیلی زود متوجه شدیم که باید این رویه را طی کنیم زیرا سه خانواده داریم که باید در فواصل نزدیک به هم کنار آن‌ها باشیم در نتیجه با یک گروه کار کردن خیلی سخت بود. از طرفی چون بسیاری از طراحی‌ها و سناریو در زمان پخش رخ می‌دهد عملاً کار یک نفر نیست در واقع نویسندگی و کارگردانی را سر صحنه انجام می‌دهیم. بنابراین از همان ابتدا می‌دانستیم که بهتر است نویسنده سر کار هم حضور داشته باشد. به نظر من ترکیب بسیار خوبی است و ضریب اشتباه را کمتر خواهد کرد؛ خیلی از این اتفاق راضی هستیم، امیدوارم که مخاطبان هم رضایت داشته باشند.

مستند و رئالیتی شوها همیشه جزو پرطرفدارترین کارهای تصویری بوده و هستند. مستند-مسابقه «خانه ما» در شبکه نسیم یکی از کارهایی است که با رسیدن به فصل هفتم، مخاطبان بسیاری را به خود اختصاص داده است. با حسام اسلامی که کارگردانی سه فصل از این کار را بر عهده داشته است و هم‌اکنون در مقام مشاور کارگردان، گروه را همراهی می‌کند، گفت‌وگویی درباره ویژگی‌های «خانه ما» داشته‌ایم که در ادامه می‌خوانید.

یکی از نکات بارز در مستند-مسابقه «خانه ما» ارتباط نزدیکی است که شرکت‌کنندگان با عوامل کار دارند تا جایی که خیلی وجود دوربین در پشت‌صحنه کار احساس نمی‌شود؛ گروه کارگردانی چه تکنیک‌هایی را به کار گرفته‌اند تا افراد شرکت‌کننده به این فضای ملموس برسند؟

به نکته مهمی اشاره کردید؛ از روز اول این نکته را اصلی‌ترین کاری در نظر گرفتیم که باید انجامش می‌دادیم چرا که اساساً ما آدم‌های درون‌گرایی هستیم و حریم خصوصی ما بسیار گسترده است؛ گاهی در جمع دوستان مثال می‌زنم که یخچال خانه‌مان حریم خصوصی محسوب می‌شود؛ حالا ما به خانه آدم‌ها می‌رویم و اولین کاری که می‌کنیم رفتن سراغ یخچال آن‌هاست که بسیار هم برای خانواده‌ها دشوار است؛ به هر حال ما از همان ابتدا انرژی فراوانی برای این کار گذاشتیم؛ به طوری که بخشی را بر عهده خانواده‌ها گذاشتیم، سعی کردیم خانواده‌هایی را انتخاب کنیم که تا حدودی با این قضیه راحت‌تر هستند؛ در حال حاضر من در مقام کارگردان، مهم‌ترین کاری که در این برنامه انجام می‌دهم انتخاب خانواده‌هاست؛ شاید بیش از نیمی از اتفاقات ساخت در این بخش رخ می‌دهد و من در نهایت چیزی بالغ بر ۴۰-۳۰ درصد به‌واسطه تکنیک‌هایی که دستمان آمده کمک کنم اما بخش اصلی بر عهده خانواده است. در درجه دوم انتخاب گروه کاری برای ما اهمیت بالایی دارد تا خانواده‌ها راحتی لازم را با آن‌ها داشته باشند، در واقع افرادی خیلی خشک و رسمی نباشند از طرفی در حین انجام کار حرفه‌ای خود به بهترین شکل، با رعایت تمام نکات اتفاقات خوبی را داشته باشیم. به اضافه این که زمانی را هم به خانواده‌ها اختصاص می‌دهیم (انجام برخی تکنیک‌ها و انتخاب بعضی راهکارها) تا جلوی دوربین راحت‌تر باشند. همه ما در مواقع تنهایی رفتارهایی بروز می‌دهیم که با سایر مواقع تفاوت دارد، در «خانه ما» مواردی داشته‌ایم که مثلاً پدر خانواده رفتاری داشته است که همه اعضای خانواده متعجب شده‌اند؛ من کارگردان این رفتار

را به او اضافه نکرده‌ام بلکه در درونش این رفتار را داشته‌ام اما آن‌ها را کنترل می‌کرده‌ام و من به‌عنوان کارگردان وظیفه دارم آن را آشکار کنم؛ مگر من کارگردان با دوربین چقدر می‌توانم خلاقیت ایجاد کنم؟ یا با نوشتن صحنه‌های متفاوت؟ کار من از بین بردن روحیه کنترل‌گر مضاعفی است که آدم‌ها در جمع برای خود در نظر گرفته‌اند و البته اضافه کردن کنترل‌گری به نوعی دیگر در مقابل دوربین است.

هر کاری در قالب تصویر و غیرتصویری دارای رویکردهای مختص به خود است؛ «خانه ما» به‌عنوان یک مستند-مسابقه چطور مفاهیم اخلاقی را در خود جای داده است تا در زمان انتقال به مخاطب تصنعی نباشد و آن را پس نزنند؟

این موضوع چالش بسیار سختی برای ما بود؛ پیام‌ها و مفاهیمی که ما اغلب در رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیون به دنبال آن‌ها هستیم؛ این موضوع در نقطه صفر «خانه ما» خیلی پررنگ وجود داشت بنابراین در پی آن بودیم تا کمی آن را کم‌رنگ کنیم؛ اگر به شکلی یک خطی کلیت برنامه را برای کسی که تاکنون آن را ندیده است بازگو کنید بسیاری از مفاهیم مثل صرفه‌جویی، الگوی مصرف و... را گفته‌اید در نتیجه ما سعی کردیم کمی این عناصر را کنار بگذاریم و مواردی دیگر مانند جذابیت را به آن اضافه کنیم؛ ما حتی می‌توانستیم که چهار شعارزدگی شویم بنابراین صمیمیت و مواردی این‌چنینی را به آن اضافه کردیم. لایه‌های دیگری را به کار اضافه کردیم تا عریان بودن ایده مرکزی را پوشش دهد. شاید به دلیل ترس زیادی که داشتیم در حال حاضر این طور به نظر می‌رسد که انتقال مفاهیم خیلی پررنگ نیستند و این خیلی خوشحال‌کننده است.

مستند-مسابقه «خانه ما» تا چه اندازه می‌تواند یک سند اجتماعی از وضعیت حال حاضر جامعه و شهرهای کشور در دهه ۹۰ باشد؟

امیدوارم «خانه ما» این کارکرد را داشته باشد و بتواند قابل رجوع و استناد برای کسانی باشد که چندین سال دیگر قصد بازگشت و ارزیابی و تحلیل